

De Nederlandse geografen Lambooy en Van Engelsdorp Gastelaars gingen in hun bijdragen beiden dieper in op bovenstaande vraag. Het is waar dat de politieke macht naar de staten over gegaan is, aldus Lambooy. Maar het zijn wél de wereldsteden waar de grootste concentratie economische beslissers aanwezig is. Ondanks alle theorieën omtrent het foot-loose worden van deze activiteiten blijkt daar in de praktijk nog weinig van. Integendeel, er zijn veel aanwijzingen dat deze topbeslissers een stedelijk milieu blijven prefereren. Dit milieu bestaat echter niet alleen uit vormen van bedrijvigheid. Hoofdkantoren willen, volgens Lambooy, niet gelokaliseerd zijn in culturele woestijnen. Een goed operahuis en een world trade centre zijn in deze complementair. Lambooy volgde hierin Jane Jacobs en ging zelfs nog een stapje verder: Hij stelde dat een gedifferentieerde stedelijke cultuur de beste voedingsbodem is voor economische innovativiteit. Sterker nog, beide duiden op één en het zelfde aspect, namelijk *creativiteit*.

Grote belangen

Ook Van Engelsdorp Gastelaars onderstreept het belang van kunst en cultuur voor de grote steden. Hij stelt dat er bepaalde bevolkingsgroepen zijn die een speciale voorkeur hebben voor het stedelijk leven in al zijn dimensies; alleen daar vinden zij het hele scala van voorzieningen dat bij hun turbo-leefstijl past, voorzieningen om tijd te besparen opdat ze geld kunnen verdienen of waaraan ze juist het geld kunnen uitgeven. Op hun beurt dragen zij bij tot het behoud van deze voorzieningen. Het is dus van essentieel belang deze stedelijke elites aan te trekken of voor de stad te behouden. Jarenlang is deze hoger opgeleide, goed geld verdienende en consumptief ingestelde groep door de politiek veronachtzaamd. Gelukkig, zo meent Gastelaars, is het tij aan het kenteren: die grote steden die Nederland rijk is, beseffen dat zij hun stad voor de elites aantrekkelijk moeten maken. Anders zouden zij wel eens de voorkeur kunnen geven aan een andere grote stad (en niet aan de suburb, zoals lang gedacht werd). Dat aantrekkelijk maken is deels een inrichtingsvraagstuk. Het heeft te maken met de bouw van dure appartementen, maar ook met het plannen van musea en muziektheaters, van galeries en restaurants.

Urbs ludens speelt een spel dat niet geheel van grote belangen ontbloomt is. Zeker in een tijd dat posities in stedelijke netwerken aan het verschuiven zijn, is het scherm met cultuur geen overbodige luxe: Het is één van de weinige mogelijkheden die de grote stad nog rest om de aandacht op zich te vestigen, om grote bedrijven aan te trekken, om bepaalde bevolkingsgroepen te lokken, om nieuwe impulsen te geven aan de stedelijke, en daarmee aan de nationale, economie.

* Redactie AGORA

1. Bij de afdeling Voorlichting van de Universiteit van Amsterdam zijn de teksten van de lezingen van het congres *Capital Cities as Achievements* te verkrijgen.

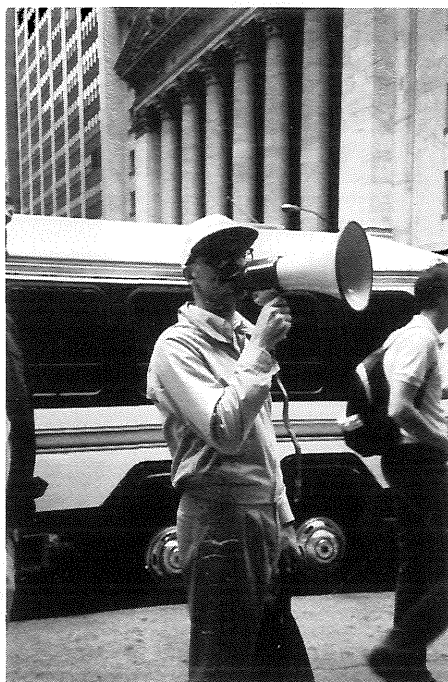

Planning van musea en muziektheaters Foto: Martijn Gallenkamp

Amerikaanse lessen in city-marketing

'Stop thinking as intellectuals and artists, think business!'. Deze stimulerende woorden zijn afkomstig van professor Bergman, geografiedocent aan de City University of New York. Bergman leidt elk jaar geografiestudenten van de Universiteit van Amsterdam rond over Manhattan. Een tocht met Bergman is een adembenemende ervaring; niet alleen door het hoge tempo dat van negen tot vijf wordt volgehouden, maar zeker ook door een niet aflatende stroom van briljante anekdotes over dit meest neurotische plekje op aarde. Een andere goede traditie is Bergman's lezing in Amsterdam als onderdeel van zijn jaarlijkse rondgang langs de grote Europese steden.

Professor Bergman doceert. Foto: Jelle Piersma

JELLE PIERSMA*

Bergman kan zich over zeer uiteenlopende zaken opwinden. Ging zijn college vorig jaar nog over de schrijnende misstanden en armoede in New York, dit jaar stond het streven centraal om buitenlandse toeristen zoveel mogelijk geld te laten uitgeven aan het stedelijk cultuurgood. Wij Nederlanders hebben wat betreft het promoten van de (stedelijke) cultuur volgens Bergman nog een hoop te leren.

Ensemble

Maar laten we beginnen met de vraag waarom buitenlandse toeristen eigenlijk steden bezoeken. Meestal niet voor het aangename klimaat of de mooie natuur, maar voornamelijk voor gebouwen, die bovenal *uniek* moeten zijn: kerken, musea, en voor wat Bergman een 'ensemble' noemt. Het Rijksmuseum is, net als Metropolitan Museum of Art in New York, het meest bekende en meest bezochte gebouw van Amsterdam, terwijl heel wat meer Amerikanen dan Nederlanders de Westertoren zullen heb-

Politieke scenario's stedenbouwkundig gewogen

Gemeentelijke planning op weg naar 2050

Wie bepaalt hoe de ruimte om ons heen eruit ziet? In de praktijk is dit een 'samen spel' tussen gekozen politici en benoemde ruimtelijke planners. Daarbij vinden beide groepen vaak dat de één zich op het terrein van de ander beweegt. Een onoplosbaar probleem, dat echter wel enigszins gestructureerd kan worden. In dit artikel wordt beknopt een alternatief geschetst: een aanzet tot een andere manier van denken over ruimtelijke plannen ten behoeve van de bestuurlijke besluitvorming, met als doel een goede discussie tussen stedelijke planners en bestuurders mogelijk te maken.

D. VAN GRINSVEN EN M. ROKSNOER

Sinds de opening van de expositie 'Nieuw Nederland 2050' van de stichting Nederland Nu Als Ontwerp is politiek en ruimtelijk ordenend Nederland hopelijk wat meer gaan nadenken over de relatie tussen beide. Dat was althans de bedoeling van de 'Beleidsgerichte Toekomstverkenningen' van de WRR die het vertrekpunt vormde voor de ontwerpers van deze tentoonstelling.

Waardering

Om de discussie tussen de politiek en de vakwereld van stedenbouwkundigen en ruimtelijke planners verder te ontwikkelen is echter meer nodig dan een eenmalige tentoonstelling. Onlangs verscheen een afstudeerscriptie van de Academie voor Bouwkunst Tilburg, die nader ingaat op deze problematiek.¹ In deze scriptie wordt een methode ontwikkeld die de discussie tussen ruimtelijke planners enerzijds en politiek anderzijds kan structureren. Met behulp hiervan wordt een fundamentele gedachtenwisseling tussen ruimtelijke planners en

politiek verantwoordelijken mogelijk over ruimtelijke consequenties van politiek bepaalde planologische activiteiten.

In de studie geldt de stad Arnhem als voorbeeld. Als eerste stap wordt deze stad op drie aspecten onderzocht, te weten ontstaan en ontwikkeling, ruimtelijke eigenschappen en functionele eigenschappen. Deze aspecten worden zowel op stads-, als op wijkniveau geanalyseerd. De nadruk ligt op de ruimtelijke analyse in de vorm van gedetailleerde morfologische onderzoeken. Op basis hiervan wordt de huidige ruimtelijke structuur beoordeeld, met als resultaat positieve en negatieve waarderungen van routes, fysiek-ruimtelijke structuren, bebouwingstypen en stedenbouwkundige patronen en dergelijke. Deze waarderungen zijn zowel weergegeven in tekst als geschetst op een tweetal kaarten, één met positieve en één met negatieve aspecten.

Gemeentelijk niveau

In de volgende stap worden ontwerpen gemaakt voor de stad anno 2050 op grond van de drie hoofdstromingen in politiek Nederland, zoals die ontwikkeld zijn in de drie

WRR-scenario's. Deze worden vertaald naar het gemeentelijke niveau. Met behulp van de verkregen programma's worden drie scenario-ontwerpen voor Arnhem anno 2050 gemaakt. In de tekeningen van deze ontwerpen wordt vooral aandacht besteed aan: de dichtheid van de bebouwing, de dimensionering van de infrastructuur en de schaal van de functiemenging. Indien deze afzonderlijke ontwerpen vergeleken worden met de bestaande structuur van de stad, dan is het mogelijk om per scenario weer te geven voor welke delen handhaving van de stedelijke structuur tot 2050 in grote lijnen mogelijk is en voor welke delen een geheel nieuwe structuur vanuit dat scenario gezien noodzakelijk lijkt. Dit kan op een kaart worden weergegeven.

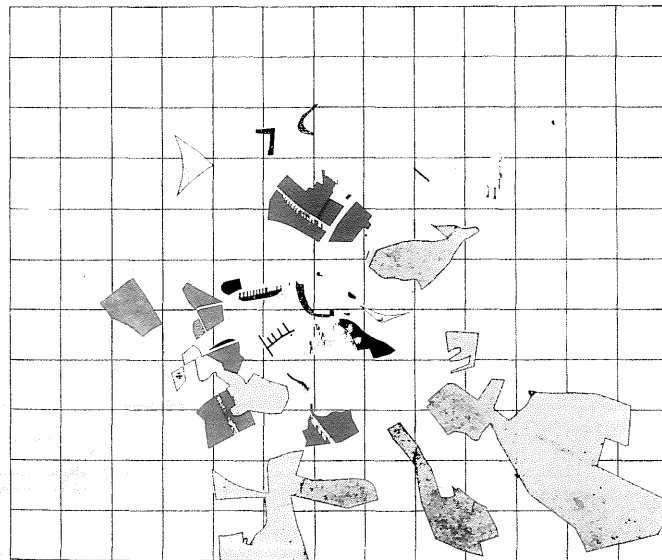
Politiek-gevoelig

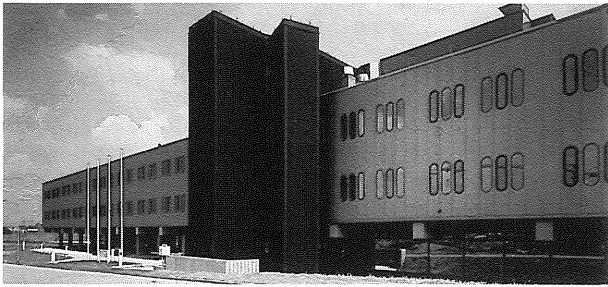
In de derde stap van het onderzoek worden de zo ontstane drie beelden van Arnhem met elkaar vergeleken. Dit levert een aantal overeenkomsten en verschillen op, waarbij de overeenkomsten kunnen worden onderscheiden in 'te handhaven aspecten' en 'nieuwe ontwikkelingen'. De ontstane overeenkomsten- en verschillenkaarten maken samen met de eerder genoemde waarderingskaarten een interessante vergelijking mogelijk, een vergelijking die in feite aangeeft welke ruimtelijke kwaliteiten 'politiek-gevoelig' zijn en welke niet.

Tenslotte is een zogenaamd 'toetsingsmodel' opgesteld. In dat model zijn in eerste

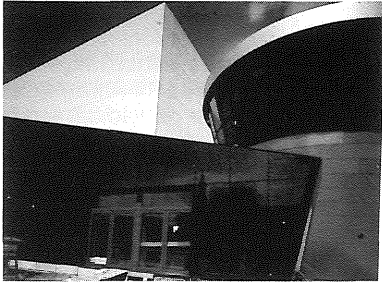
De ontwikkelde methode maakt het de ruimtelijke planner mogelijk gestructureerd van gedachten te wisselen met politiek verantwoordelijken en resulteert onder andere in een kaart waarop alle stedelijke ele-

menten staan waarover de politieke scenario's het eens zijn (links) en één met elementen waarover verschil van mening bestaat.

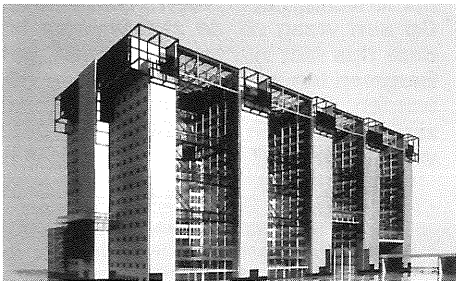

Medtronic – Maastricht

Muziektheater – Den Haag

Ministerie VROM – Den Haag

Cityplaza – Nieuwegein

Wonenplan Frankrijk – Harderwijk

Mecc – Maastricht

VAN GEAVANCEERD KANTORENCOMPLEX TOT SFEERVOL MUZIEKTHEATER.

Een in-het-oog springend kenmerk van het werk van Wilma Vastgoed is veelzijdigheid.

Want of het nu gaat om het ontwikkelen van een intelligent bedrijvenpark, een geavanceerd kantorencomplex, een bruisend winkelcentrum, een woongebouw voor ouderen of

een sfeervol muziektheater, Wilma Vastgoed neemt de meest uiteenlopende uitdagingen op het gebied van huisvesting en stedelijke produktverbetering aan.

In de werkwijze van Wilma Vastgoed staan de wensen van de gebruikers centraal. Diepgravend marktonderzoek brengt de onderste steen boven en vormt het fundament voor de huisvestingsplannen. Ruime ervaring op het gebied van wonen, kantoren, detailhandel, industriële projecten en een flinke dosis inventiviteit zorgen voor een creatieve oplossing voor elk huisvestingsprobleem.

Wilt u meer weten over het werk van Wilma Vastgoed? Neem dan contact met ons op, telefoon 030-62 08 09.

Wilma Vastgoed b.v.
Mississippidreef 87, 3565 CE Utrecht

Foto: Martijn Gallenkamp

Amerikaanse lessen

5 ►

ben beklommen. Maar wat Amsterdam ook in hoge mate bezit is dat 'ensemble': het unieke aan de grachtengordel zit niet zo zeer in de individuele panden die er langs staan, maar in het geheel, in de wandeling die je er langs kan maken. Dit maakt de grachtengordel tegelijk ook tot een zeer moeilijk in stand te houden toeristisch 'produkt'; één pand bescherm je makkelijker dan een heel gebied, maar het is essentieel het *in zijn geheel* te behouden. 'Don't tear down any historic building!', bezwoor Bergman zijn studentengehoor.

Wat kan een stad nog meer aan de toerist slijten, afgezien van klompen, molentjes en 'real Dutch food'? Buitenlandse bezoekers hebben vaak een meer dan gemiddeld in-

komen, zodat ook de uitvoerende kunsten in aanmerking komen. Als geklaagd wordt over de hoge subsidiekosten van de Stopera, moeten volgens Bergman niet de buitenlanders vergeten worden die er een avondje verpozen, een hapje in de stad eten en nog maar een nachtje in een hotel blijven slapen.¹

Particuliere sector

Waarin Amerika duidelijk verschilt van Nederland is de financiering en het beheer van stedelijk cultuurgeld. Hoewel de naam van vele befaamde instellingen zoals de Metropolitan Museum of Art (MMA) en de New York City Opera doet vermoeden dat het hier om publieke instellingen gaat, worden ze door particulier bestuur en voor 90% met particulier geld betaald. Er wordt dan ook alles aan gedaan om een museum winstgevend te maken. Zo'n museum kan voor zakenmensen een stijlvolle plaats zijn om te lunchen, maar de zelfbediening in het

Rijksmuseum zal daar zeker niet toe uitnodigen. Het MMA is ook één van de beste plaatsen in New York om (historische) juwelen, serviesgoed en stoffen te kopen. Als rechtgeaarde Amerikaan ergert Bergman zich dood wanneer hij in het Rijksmuseum een prachtig stuk porcelein ziet staan, maar er geen kopie van kan kopen. Het museum zou gewoon als onderneming gerund moeten worden: cultuur betekent ook geld.

Echtelieden

Waar Amsterdam als conferentiestad ook veel meer aandacht aan zou moeten besteden, is het meelokken van de echtgenoten van conferentiegangers. In Amerika zijn bedrijven gespecialiseerd in het smaakvol vermaken van deze echtelieden. Als ze meekomen betekent dat voor de stad dat er niet twee keer, maar drie keer zoveel wordt uitgegeven: men maakt er al snel een kleine vakantie van met overnachting en buiten de deur eten.

Bergman gaf nog talloze andere tips aan de verzamelde studenten om snel rijk te worden in de toeristenbusiness. Op een vraag uit de zaal waarom hij deze tips niet zelf te gelde maakt, gaf Bergman ten antwoord: 'ik wil niet rijk worden. Al mijn vrienden die het wel zijn, hebben een maagzweer'. De prijs van het succes?

* Redactie AGORA

1. Dat cultuur voor bepaalde steden méér kan zijn dan een 'glijmiddel voor de economie', zoals minister Brinkman ooit wat oneerbiedig uitdrukte, bleek ook uit een rapport van de Stichting Economisch Onderzoek van twee jaar geleden. Subsidiegelden die naar het Amsterdamse kunstleven gaan, bleken ruimschoots te worden terugverdiend door bestedingen in horeca en detailhandel van de grote groepen mensen, die omwille van de cultuur naar Amsterdam komen. Stichting Economisch Onderzoek, Universiteit van Amsterdam: *De economische betekenis van de professionele kunsten in Amsterdam*. 1985

Gemeentelijke planning

6 ►

instantie alle ruimtelijke elementen opgenomen waarover alle scenario's gelijke uitspraken doen en die stedenbouwkundig positief gewaardeerd zijn. Deze worden 'structuurfragmenten' genoemd. Ook nieuwe ontwikkelingen waarover de drie scenario's gelijklopende uitspraken doen worden in het model weergegeven. Deze worden de 'gemeenschappelijke toevoegingen' genoemd. Alle stedenbouwkundig positief gewaardeerde elementen waarover verschil van mening bestaat tussen de scenario's zijn dus 'politiek-gevoelig'. Dit zijn stedenbouwkundige kwaliteiten waarvan een mogelijke verandering in hoge mate afhankelijk is van politieke beslissingen. Deze worden 'beslisfragmenten' genoemd. Indien binnen elke politieke stroming eensgezindheid bestaat over de te ontwikkelen

modellen, kan het aldus ontstane toetsingsmodel een belangrijk instrument en hulpmiddel zijn in de discussie tussen de ruimtelijke planners en de politici.

Het produkt van de studie is een model waarmee ruimtelijke toekomstplannen getoetst kunnen worden. Het resultaat van de studie is derhalve beperkt; het is geen 'plan' en wil dat ook niet zijn. Enerzijds relateert het toetsingsmodel de ruimtelijke vakdisciplines in het politieke krachtenveld, anderzijds geeft het de ruimtelijke planner een instrument om door hem of haar gewenste ontwikkelingen over de bestuurlijke hindernis te tillen. Het toetsingsmodel en vooral de beslisfragmenten vormen een bruikbaar hulpmiddel bij het maken van keuzes tussen verschillende ruimtelijke ontwikkelingen.

1. M.W.J. Roksnoer, A.C.M. Kantelberg en D.H.C. van Grinsven: *URBANES: een toepassing van de scenario's voor 2050 op gemeentelijk nivo*. Inlichtingen: M. Roksnoer, Bisschop v. Mierlostraat 139, 5731 GD Mierlo. Tel: 04927 - 61021.

NIEUWS!

Dat u graag in AGORA adverteert is logisch. Dat de mogelijkheid daartoe bestaat is voor u wellicht nieuws. Bel of schrijf daarom naar:
Media Sales,
Nieuwe Looiersstraat 45
1017 VB Amsterdam
Telefoon 020-260775